

ATT "SMÄLTA" IN I VUXENLIVET
– övergången från ungdom till vuxen

Elisabeth Ramm och Anna Svensson

Examensarbete i psykologi 10 poäng, fördjupningsnivå 1

Institutionen för individ och samhälle

Januari 2006

Merging into adult life – the transition from youth to adulthood.

Elisabeth Ramm och Anna Svensson

For today's young adults, the experience of being in the age period 18-30 years is, compared with previous generations, quite different. There is more room for exploring and experimenting when lifestyles and life-choices are no longer predetermined, and most things are possible for today's young people. The object of this thesis is to examine young people's experiences in the transition from youth to adulthood and to illuminate those experiences and difficulties that take place during this period. In the study, qualitative interviews were used in four focus groups, divided up in two age categories. The results reveal that the feeling of being an adult arises in the latter part of the period, and that variations between individuals are readily apparent. Creating new and changing old roles, and in particular the adoption of occupational and family roles, are most noticeable during this period. This means that the period in many cases is experienced as confusing and stressful, as responsibility must be taken for the multitude of choices, and change that are made.

Idag har innebörden av att vara i åldersperioden 18-30 år förändrats, jämfört med tidigare generationer. Utforskande och experimenterande har fått större utrymme, då livsstil och livsval inte längre är naturgivet och det mesta idag är görbart för dagens ungdom. Syftet med uppsatsen var att belysa övergången mellan ungdom och vuxen, där frågeställningarna var hur upplevelse och svårigheter ter sig under denna period. I studien har kvalitativa intervjuer används på ett urval bestående av fyra fokusgrupper, indelade i två ålderskategorier. Resultatet visar att upplevelsen av vuxen/mogenhet inträder i den senare delen av perioden och att variationen mellan individer är stor. Att skapa nya och förändra gamla roller, främst inom yrke och familj, är det som är mest framträdande för denna period. Detta medför att perioden i många fall upplevs som förvirrande och stressande, med alla val och förändringar de måste ta ansvar för.

Idag har övergångstiden mellan ungdom och vuxen blivit en allt längre period, åtminstone i den industrialiserade västvärlden. Ungdomar mellan 18 – 25 har lämnat ungdomstiden bakom sig, men har fortfarande inte vuxit in i det ansvar och de roller som vuxenlivet kräver. Då utvecklandet och utforskandet av den egna identiteten idag ges större möjligheter och utrymme för att hitta sin egen livsstil, vad det gäller kärlek, arbete och världssyn, är detta en tid då utforskande och experimenterande med olika roller och livsstilar sker. Beslut om yrke, familj och andra stora frågor, skjuts på framtiden. Forskning har visat att många inte upplever sig vuxna förrän vid närmare 30 års ålder och vad som gör att man känner sig vuxen definieras under beslutsfattande och ansvar. Åldersperioden mellan 18-30 år har idag ingen egen utvecklingsfas, men ett begrepp som diskuteras är ”emerging adulthood” vilket kan översättas med att ”smälta” in i vuxenlivet (Arnett, 2000). Utifrån dessa resonemang belyser den aktuella undersökningen vidare unga människors situation och deras väg mot vuxenblivande i dagens samhälle.

Ziehe (1989) beskriver vår tid som en tid utsatt för en erosionskris, där gamla traditioner och normer nöts ner i allt snabbare takt. Det betyder att traditioner för arbete, familjebildning, identitet osv., förlorar sin giltighet och blir obrukbara, eller åtminstone förlorar sin självkänsla och ifrågasätts. Men det öppnar även för förändring och han menar att det finns tre nya fundamentala drag i människors ”livsvärld” idag; Ökad flexibilitet – då samhället ger oss allt fler möjligheter att uttrycka och fundera över oss själva och vår identitet och samtidigt skapa distans till oss själva. Görbarhet – då allt upplevs som möjligt att skapa och därmed också ger oss ansvar, det är inte längre nedärvt eller naturgivet (t.ex. personlig karaktär). Ökad individualisering – då alla måste individuellt välja inom allt fler områden, t.ex. livsstil. Därigenom uppkommer ett förväntansgap, där klyftan mellan drömmar och verklighet växer, detta på både gott och ont, eftersom det både kan leda till frustration och driva fram förändrade engagemang. Det finns också en tendens till ökad narcissism bland unga idag, anser han. Ungdomarna har växt upp under moderna förhållanden, blivit sedda och värderats högre än tidigare generationer och därigenom har de narcissistiska dragen fått ett större utrymme hos dagens ungdom. På det sättet har ungdomar fått bättre förutsättningar än tidigare generationer att hantera livets utmaningar, när de senare når vuxenstadiet (Ziehe, 1989).

Enligt Elkind (1984) är ett problem i dagens samhälle att vi inte kan godta adolescensen som ett faktum och inse att det finns unga människor i övergångsåldern mellan barndom och vuxenhet som behöver de vuxnas råd och vägledning. Det finns ingen plats idag för en ung människa som behöver en måttfull och kontrollerad introduktion till vuxenvärlden. I ett snabbt föränderligt samhälle där de vuxna kämpar för att anpassa sig till en ny samhällsordning, är det få vuxna som verkligen engagerar sig för att hjälpa tonåringar att bli vuxna på ett sunt sätt. Ungdomen förvägras därigenom det speciella erkännande och beskydd som samhället tidigare gav denna åldersgrupp. Att tvinga dem bli vuxna i förtid påverkar deras identitetsutvecklande, de får inte möjligheten att under skydd utveckla en bestående jag känsla, vilket är det mest betydelsefulla skyddet mot att hantera av stora livshändelser och stress (Elkind, 1984).

Erikson, Levinson och Keniston (citerad i Arnett, 2000) beskriver alla en period mellan 18-30 som en övergångsfas mellan ungdomstid och vuxenliv, främst i den industrialiserade västvärlden, men har inte utvecklat någon separat utvecklingsfas för denna åldersperiod. De beskriver perioden som en period där individen utforskar och erfar en mängd förändringar och möjligheter inom områden som kärlek och arbete, för att sedan kunna sortera och välja en stabil och fast livsstil eller struktur. Sedan Erikson, Keniston, Levinsons teorier utformades har samhället förändrats och tidpunkten för äktenskap, arbete och barn har flyttats framåt till en fas senare i livet (Arnett, 2000).

Erikson menar att utveckling består av kriser. Först i adolescensen har individen vad som krävs i fysiologisk växt, mental mognad och socialt ansvar för att kunna uppleva och genomgå identitetskrisen. Identitetskrisen benämner Erikson som vuxenblivandets psykosociala aspekt. En vital och frisk personlighet arbetar sig igenom yttre och inre konflikter och lämnar krisen bakom sig med en ökad känsla av inre enhet med förbättrat omdöme och med ökad förmåga att klara sig bra. Erikson beskriver kriser som något utvecklande en nödvändig vändpunkt och något som behövs för att komma vidare, en kritisk period med ökad sårbarhet och ökade möjligheter (Erikson, 1988).

Utveckling mot identitetsbildande och vuxenmognad kan ses i olika processteg, där graden av självförverkligande sker i olika steg. Undersökningar som gjorts om de olika processtegen bygger på Marcias tolkning av Erikson, och beskriver två kriterier för utveckling av den egna identiteten. Dessa är utforskande och åtagande (ta in olika alternativ och genom dem ta väl övervägda beslut) och används för att

bedöma i vilken fas av utvecklingen individen är. Marcias identitetsmodell innehåller fyra processteg; Identity diffusion – förvirrad och ovillig att överväga och ta livsbeslut. Personer i detta stadium har antingen genomgått en kris eller inte. Identity foreclosure – personer i detta stadium tar livsbeslut utan att ha genomgått en period av experimenterande och utforskande. Identity moratorium – en övergångsfas, personen håller på att utforska och söka efter sina livsvärderingar/stil. Identity achieved - färdighet/förmåga, där både experimenterande och åtagande har gjorts. Ytterligare ett stadium föreslås, som placerar sig mellan Identity moratorium och Identity foreclosure, detta kallat Identity closure. I detta stadium ser individen sig själv som permanent och är inte intresserad eller öppen för att utveckla sig själv, ”jag är som jag är, kommer alltid att vara så”. Självförverkligande definieras enligt Eriksons modell och liknar Maslows definition av en självförverkligad person. Modellen beskriver självförverkligande som att ”aktivt behärska sin omgivning, att ha en stabil personlighet och kunna uppfatta världen och sig själv på ett realistiskt sätt”. Studien visar att individer som befinner sig i Identity achieved, som står för färdighet/förmåga, har en högre grad av självförverkligande än individer i Identity closure, som står för stängd/permanent. I undersökningen anses att personer tidigare klassade i Identity achieved egentligen befinner sig i Identity closure. De som funnit en identitet men är överdrivet oflexibla och stängda kan anses vara mindre utvecklingsbara än en mer öppen identitetsgrupp. Det visar också att en livslång omvärdering av sin identitet kan vara karaktäristiskt för de mest självförverkligande. Eriksons tolkning av identitet, innebär att identitet är något man borde uppnå, men utvecklingen kan aldrig avstanna. En total avsaknad av identitetsförvirring eller en total känsla av identitet är inget bra ideal. Det måste finnas rum för utforskning men likaså krävs beslutstagande och begränsning (Valde, 1996).

Ålder är inte alltid vad som visar när vuxen mognad har nåtts.

Myndighetsåldern 18 år är en bra indikator på när ”emerging adulthood” börjar eftersom ungdomarna då oftast lämnar familjen och flyttar hemifrån. Antingen för studier på annan ort eller för att genom arbete försörja sig och skaffa eget hem. Men det är olika för alla individer och alla har inte möjlighet att göra utforskandet av sin identitet vid samma tidpunkt i livet. Karaktäristiskt för denna period är en hög grad av olikheter inom åldersgruppen, likaså osäkerhet och instabilitet. När ungdomarna närmar sig 30-års ålder, har olikheterna jämnats ut och stabiliteten har ökat, och då har även de flesta

tagit de stora livsvalen/besluten. En undersökning har visat att de flesta 18-25 åringar inte upplever sig själva som varken vuxna eller ungdomar. Knappt 60 % av 18-25åringar svarade att de kände sig vuxna i vissa lägen och i vissa lägen inte, knappt 40 % svarade att de kände sig vuxna och de återstående få procenten svarade att de inte kände sig vuxna alls (Arnett, 2000).

Tre olika åldersgrupper och deras syn på vad det innebär att bli vuxen och mogen, har undersökts. Åldersgrupperna är, ungdomar 13-19år, "emerging adults" 20-29år och ung till medelålders vuxen 30-55år. Deltagarna fick markera en rad påstående om vad de ansåg vara kriterier för att vara vuxen. Dessa indelades i tema bestående av individualitet, rollförändringar, familj, biologiska faktorer och normer etc.

Undersökningen visade att det som bäst beskriver om man känner sig vuxen kännetecknas av individualitet, med tyngdpunkten lagd på två kriterier. Dessa är att ta ansvar för sig själv och att göra självständiga beslut. Det tredje efterföljande kriteriet är att bli ekonomiskt självständig. Resultatet av undersökningen visar att alla tre grupperna ansåg att den bästa indikatorn för att nå vuxenlivet var dessa individuella kriterier. I åldersgruppen 20-29 år upplevde ungefär hälften sig som vuxna och ungefär hälften upplevde sig som vuxna på vissa sätt, men inte andra. Även inom medelåldersgruppen fanns 12 % som ansågs sig vara vuxna på vissa sätt men inte på andra, vilket kan förklaras med att vissa människor ser processen att bli vuxen som en personlig utvecklingsprocess som pågår hela livet utan slut (Arnett, 2001).

De kognitiva faktorerna anses vara det som bäst indikerar att man nått vuxenstadiet anser ungdomar mellan 13-19 år. Att ta ansvar för sig själv, att ta egna beslut, följt av ekonomisk oberoende/ha fast jobb, är de viktigaste kriterierna för att bli vuxen. De blev tillfrågade i en studie om de ansåg sig vara vuxna, vid vilken ålder de anser att man når vuxenstadiet och vad de anser är de viktigaste faktorer för att bli vuxen. Ungdomarnas självkänsla mättes också för att testa om det fanns någon korrelation mellan tonåringarnas självkänsla och deras svar på frågorna. 78,8 % av dem som deltog i studien ansåg sig vara vuxna. Studien fann också att de som hade ett bättre självförtroende ansågs sig ha nått vuxenstadiet vid en tidigare ålder, än de som hade sämre självförtroende (Sheer & Unger, 1996).

Det har visats sig i crossculturella undersökningar, att vuxenlivet uppnås tidigare i andra kulturer utanför västvärlden varför emerging adulthood inte är ett

universalt begrepp utan är något som uppkommit i västvärlden. Det bakomliggande är att i industrialiserade samhällen krävs högre utbildningar vilket skapar denna ålderskategori ”emerging adulthood”, på grund av att ungdomstiden dras ut genom utdragna utbildningarna. Social klass kan också ha stor påverkan, kanske större än etnicitet, i fråga om möjlighet till utforskande livsstil och förlängd ungdomstid, men det finns ingen studie som undersökt detta. Socialt lägre klasser, har mindre utbildning men prövar mer yrkesroller, vilket kastar dem fortare ut i vuxenlivet. Likaså kan man tänka sig att det finns skillnader mellan stads och landsbygd (Arnett, 2000).

Identitetsutforskande innebär att pröva olika möjligheter och gradvis gå mot ett varaktigt beslut. En fokusering på tre huvudområden finns inom identitetsforskande och det vuxna identitetsutforskandet: kärlek, arbete och världssyn/värderingar. Inom alla dessa tre områden börjar denna process i puberteten men pågår och löper huvudsakligen under åren mellan 20-30 år. När det gäller kärlek blir denna mer intim och seriös under dessa år, och uttrycker sig i att relationerna i regel varar längre och innefattas oftare av sexuellt samliv. För att utforska sin yrkesroll prövar ungdomar under tonåren ofta på extraarbete, detta i syfte att kunna betala sin fritid. Under åren mellan 20-30, kommer yrket mer i fokus och ungdomarna börjar fråga sig vad de skulle trivas att arbeta med och vad de är bra på. Detsamma gäller för studier. I början av eftergymnasiala studier, prövar ungdomarna ofta olika kurser, ändrar inriktningar och väljer om för att pröva på nytt, och för att försöka bli klara över vad de vill i framtiden. Utforskningen i denna ålder sker också mycket för utforskandets skull, och är inte nödvändigtvis alltid med tanke på den framtida vuxenrollen. Det finns en längtan efter sensationsartade upplevelser och utforskande i denna ålder, vilket innebär ett markant ökat risktagande inom områden som droger, sex, bilkörning etc. (Arnett, 2000).

Att idag välja vad man ska arbeta med är inte en lätt uppgift. Dels gäller det att välja något man kan försörja sig på och det ska finnas arbetstillfällen inom det valda området. Men för många unga gäller det även att hitta ett arbete som de finner intressant och givande. Att arbeta bara för att försörja sig är en värdering som allt färre unga ger uttryck för, utan arbetet har idag alltmer blivit ett uttryck för den individuella identiteten (Gustafsson, 1999).

Hur ungdomar uppfattar sig själva och värderar sin egen förmåga är avgörande för vilka mål de sätter upp för sitt yrkesliv. Därutöver finns en del andra begränsningar i individens subjektiva yrkesval t.ex. genus, etnicitet och social tillhörighet. En studie har visat att utbildningsval styrs i större utsträckning av traditionella förväntningar på vad flickor och pojkar ska utbilda sig till, än av deras begåvning. Man har kunnat konstatera att pojkar gör rationella val och väljer utbildningar som inte bara lättare ger jobb, utan också högre status och bättre lön (Ahlgren, 1999).

Enligt Gustavsson (1999) finns idag tendenser i det moderna arbetslivet, som tyder på att matchningsproblematiken blivit större. Matchningsproblematiken handlar om att individerna vill hitta ett arbete där de passar in och kan göra en bra arbetsinsats men att det kanske inte finns lediga arbeten inom det området. Utbildningskraven har ökat för alla arbeten och arbetsmarknaden utvecklas mot en högre grad av specialisering. Den postmoderna människan ställer högre krav på att arbetsuppgifterna ska passa dem, vilket gör att det blir allt svårare att rätt man finner rätt plats. Till detta kommer att arbetslivet förändras snabbt och människor förväntas byta yrkesinriktning flera gånger under sitt liv. Förmodligen har dock det första valet, den första inriktningen stor betydelse för kommande val. Detta ger en komplicerad bild av matchningsproblematiken, vilken förmodligen finns i tankarna hos unga människor som står inför yrkesval. Beslutsprocessen blir svår (Gustafsson, 1999).

Förändringar av världssyn/värderingar är ofta centrala i den kognitiva utvecklingen under "emerging adulthood". Från barn- och ungdomsåren har ungdomarna lärt in en speciell världssyn, vilken kommer att ifrågasättas och utvecklas under åren de studerar på högskola/universitet. Det gör att de i framtiden också håller en mer öppen attityd till värderingar/världssyn och att den är lätt att modifiera och förändra. Även de som inte går på högskola och universitet, menar att besluta sig för sin världssyn är betydelsefullt för att känna sig vuxen. Förväntningar och framtidsutsikter hos ungdomar under "emerging adulthood" har undersökts, där ungdomarna blivit tillfrågade om vad de tror om samhällets och sin egen framtid. Resultatet visar att de är pessimistiska i frågan om samhällets utveckling, men vad det gäller sin egen utveckling och måluppfyllelse är de mycket positiva (Arnett, 2000).

Ungdomar, mellan 20-29 år, har i en undersökning blivit tillfrågade om sin ideologiska syn. De frågor som ställdes handlade om vad intervjupersonerna trodde att de, när de blev gamla, skulle värdesätta med sitt liv och vad de skulle vilja föra vidare till nästa generation. Svar som bedömdes handla om intresse och ett behov av att finna gemenskap med andra människor kodades under gemenskap/solidaritet. Svar som handlade om att det var viktigt att uppnå sina egna mål och personliga prestationer, kodades under individualism/självständighet och svar som innehöll något om Gud, bibeln eller andra religiösa texter, kodades som ett andligt/religiöst svar. Resultatet av forskningen visar stora variationer. På frågan vad man värdesätter i livet, gavs i första hand ett individualistiskt svar, det näst mest förekommande svaret var solidariskt och det minst förekommande var andligt kodade svar. Det var möjligt att tolka ett svar till alla tre kategorier om så var fallet (Arnett, 2001).

Två studier som gjorts visar att för att uppnå psykisk mognad krävs en utveckling av självständighet och förmåga att skapa nära relationer till andra människor. I den ena har uppnådd psykologisk mognad hos studenter mellan 23-26 år undersökts utifrån relationen mellan faktorerna intimitet och identitet, som huvudkriterier. Hur relationen mellan närhet till andra och identitet befanns utgjorde i vilken grad psykologisk mognad hade uppnåtts. Psykisk mognad definierades i denna studie som förmågan att ha uppnått både intima sociala relationer och en stark identitet. I undersökningen ställdes frågor angående deltagarnas sociala kompetens, (vänner, nära vänner, partner, föräldrar, socialt självförtroende) och yrkes och studierollen (studiemotivation och framtidstro angående arbete). Resultaten delades in i 5 olika cluster, där den största gruppen befann sig i "förstadiet till vuxen", som utmärkte sig genom mycket aktiviteter med vänner, lågt ansvar för studier, ingen närhet i sina sociala relationer och låg känsla av identitet. Den näst största gruppen befann sig i gruppen studiesinnad (studious), som visade låg socialförmåga trots att de (i många fall) hade en stadig relation men de verkade ha en tydlig identitet som studenter. Största gruppen därefter var gruppen som nått psykologisk mognad (Winefield & Harvey, 1996).

I den andra studien har kopplingen mellan självständighet och tillhörighet/anknytning till närstående och vilken effekt det har för den psykosociala anpassningsförmågan undersökts. Självständighet mättes genom faktorer som inställning till sin egen förmåga, faktorer som handlade om självförtroende och

individualitet samt strategier i samband med självreglering och kontroll. Kvalitén på deltagarnas relationer till fader, moder och kamrater mättes genom frågor om kommunikation, tillit och närhet. Resultatet visade att förmåga till god social kompetens styrs av kombinationen av hög emotionell och funktionell självständighet och hög tillgivenhet till kamrater. För akademisk kompetens är de mest önskvärda egenskaperna en hög självständighet i inställning/förhållning, och en hög tillgivenhet till moder. För självförtroende är hög självständighet i inställning/förhållning, emotionell, och funktionell självständighet, samt hög tillgivenhet till mor och far det mest positiva. Både självständighet och tillgivenhet har en positiv korrelation med den psykosociala anpassningsförmågan, då de båda är viktiga utvecklingsmål. Studien visar också att det är troligt att beteendeproblem ökar med en kombination av hög funktionell självständighet, en negativ relation med fadern och en positiv relation med kamrater. Depressiva känslor ökar i de flesta fall när det finns en låg självständighet i individens inställning/förhållning och negativ relation till fadern och kamrater (Noom, Deković & Meeus, 1999).

Relationen till föräldrar förändras i övergången från ungdom till vuxen, men hur den utvecklingen påverkar individen skiljer sig stort mellan olika kulturer. Den fysiska närheten till föräldrarna påverkar kvalitén av förhållandet mellan 18-25 åringarna och deras föräldrar, men det finns kulturella skillnader. I Amerika visar en undersökning att de som bor hemma hos sina föräldrar har en dålig relation till sina föräldrar och en dålig psykisk anpassning (Dubas & Petersen; O'Connor, Allen, Bell, & Hauser citerad i Arnett 2000). I Europa visar det sig vara precis tvärtom, dvs. de som bor hemma har en bra relation till sina föräldrar (Chisholm & Hurrelmann citerad i Arnett 2000). Självständighet och närhet/beroende är kompletterande och inte motsats till varandra i relationen med föräldrarna (O'Connor et al. citerad i Arnett 2000).

För att ungdomar ska kunna inta de roller de behöver i livet, är det nödvändigt att de lär sig de färdigheter som behövs för att kunna fungera på ett bra sätt i ett vidare socialt perspektiv än inom sin familj och släkt. Genom att ingå i kompisgrupper i tonåren ges denna möjlighet att lära dessa färdigheter och är av stor betydelse för att bli självreglerande och för att kunna bilda en vuxen identitet (Dunphy, citerad i Coleman & Hendry, 1999). Mot mitten och senare delen av adolescensen börjar kompisrelationerna lösgöra sig från att tidigare, till större delen ha bestått av

tvåsamhetsrelationer och relationer bestående av en liten klick ungdomar, till att bestå av en större grupp ungdomar. Relationen i dessa grupper är oftast inte så nära att ungdomarna delar varandras personligheter i någon större utsträckning utan är mer bestående av delade intressen vad det gäller exempelvis kläder, musik- och sportintressen och mål i livet m.m. (e.g. Brown et al. citerad I Coleman & Hendry, 1999). Hos de äldre ungdomarna består kompisgrupperna av en blandning som är komplex innehållande; vänner, nära vänner, kärlekspartner, bekantskaper och andra jämnåriga. Det ger ungdomarna alternativa uppfattningar av värderingar och åsikter och fungerar som en måttstock för mode och smak. Genom jämnåriga lär sig ungdomarna också att ha en mer jämlik och inte hierarkisk relation, än vad som är fallet med relationer de har och har haft med vuxna. Konformitet inom tonårsgrupper är som störst vid mitten av tonårstiden och därefter avtar den gradvis i den äldre ungdomsgruppen. Detta kan förklaras med ungdomars ökande intresse/engagemang i kärleksrelationer, vilket då kräver lägre konformitet till gruppen. Det kan också förklaras med att äldre ungdomar har kommit närmare att klargöra sin identitet, sociala roller och sociala status och är därför inte lika beroende av support och bekräftelse från sina jämlikar (Durkin, citerad I Coleman & Hendry, 1999).

Att inneha multipla (många, komplexa) olika roller och identiteter ses i vårt samhälle som utvecklande/givande för individen. Redan från barndomen uppmuntras vi att delta i en mängd olika aktiviteter så som kulturella sammanhang, skol- och sport aktiviteter, arbete, familjeliv och sociala nätverk. Antagandet är att multipla sociala roller genererar sociala resurser och gör det möjligt för individen att finna tillfredsställelse, stöd och bekräftelse från ett område i livet när det är svårt i ett annat område. Detta har testats empiriskt genom att ställa två teorier mot varandra; rollutvidgande teori – ser det som positivt med roller för individen, och rollstressteori – ser det som en börda för individen med många roller. Resultatet visade att välbefinnande och hälsa förbättrades genom att inneha multipla roller. Att vara engagerade i en rad roller och sammanhang genererar ofta socialt stöd, bättre inkomst, ökad mångsidighet och ökade möjligheter till framgång, vilket är de resurser som kan användas till att skapa en tillfredsställande självkänsla och livssituation. Att ha multipla roller ger också kunskap om hur man ska bete sig i olika sociala roller vilket ger mening, direction och guidning i livet (Nordenmark, 2004).

När man lämnar tonåren möter man många nya situationer vilket medför nya stressfaktorer, omfattande allt från ekonomiska svårigheter, relationsproblem, arbetsproblem, tragiska familjehändelser och svårigheter i kontakten med samhället, vilket leder till att ungdomar kan fungera sämre. Ungdomar som från början inte har med sig de personliga resurser som behövs, t.ex. god självbild och god mental hälsa, upplever fler stressorer redan från början än andra ungdomar. Deras upplevelse av att möta fler stressorer än de upplever kontroll över i sitt liv, påverkar deras förmåga att lösa kommande problem negativt. Det kan leda till att relationer, arbetsförhållanden och beteende påverkas i samma mening. Hur denna förmåga, ser ut och utvecklas under de tidiga tonåren, förutsäger hur många livshändelser/stressorer som upplevs efter skolslutet, och detta i sin tur påverkar hur den fortsatta förmågan att möta problem utvecklas i det tidiga vuxenstadiet. Frågan är om stora livshändelser eller stressorer är orsakade av eller är orsak till, faktorer som förklarar välmående? (Shanahan & Bauer, 2004).

Stressorer i relationer och yrkesval i unga människors liv påverkar processen av identitetsskapande inom dessa domäner. Mest påverkar stressorerna utforskningen av yrkesidentiteten, medan påverkan av stressorer på utformningen av relationsidentiteten är negligerbar. Unga människor upplever chanserna till en ny relation, vid uppbrott eller kris som större, än chansen till ett nytt jobb vid arbetslöshet. För pojkar är inverkan av stressorer på deras yrkesidentitet större än vad den är för flickor. Däremot påverkar stressorer både i relationer och i yrkesval till att ge ungdomar sämre mental hälsa, men här är det stressorer i relationer som är det största hotet (de Goede, Spruijt, Iedema, & Meeus, 1999).

Tonåringar idag utsätts för mer stress än äldre generationers tonåringar. För det första har tonåringar idag frihet att göra många fler saker än vad tidigare generationer hade. För det andra drabbas de av förluster, i sin grundläggande trygghetskänsla och sina förväntningar på framtiden, som tidigare generationer inte drabbades av. För det tredje ställs de inför det besvärliga problemet att förbereda sig för sina livsuppgifter i skolmiljöer som snarare hindrar dem än underlättar för dem att nå detta mål (Elkind, 1984).

Det finns idag inte mycket forskning kring åldersgruppen 18-30 år. För att forskning och fokusering inom denna åldersgrupp skall företas, krävs en avdelad

utvecklingsfas för denna period att rikta in sig på. Syftet med uppsatsen är att belysa hur övergången från ungdom till vuxen upplevs, samt upplevelse och karaktär av svårigheter eller problem bland unga vuxen. Frågeställningarna är: Hur är upplevelsen av denna period? Vad är svårigheterna? Skiljer det sig något mellan de två åldersgruppkategorierna som studeras?

Metod

Deltagare

Då syftet var att undersöka utveckling i olika åldrar, valdes en cross-sectional design. Därmed valdes två ålderskategorier, vilka indelades i fyra grupper. Två grupper bestod av deltagare i ålderskategorin 20-22 år och två grupper av deltagare i ålderskategorin 27-30 år. Avsikten i urvalet av informanter var att söka grupper med bred variation i avseende på boende, utbildning, arbete och kön.

Den yngre ålderskategorins ena grupp bestod av fyra kvinnor, en av dem studerande och de andra yrkesarbetande. En var sambo och tre var singel. Alla hade eget boende. Den andra yngre gruppen bestod av två kvinnor och en man, varav en studerande och två yrkesarbetande. Av dessa hade kvinnorna eget boende, medan mannen bodde hemma hos föräldrarna.

Den äldre ålderskategorins ena grupp bestod av tre män, alla yrkesarbetande. Två av dem hade eget boende, medan den tredje bodde hemma hos föräldrarna. En var sambo och två var singlar. Den andra äldre gruppen bestod av två sammanboende par som var föräldrar till var sitt litet barn. Alla var yrkesarbetande.

Tillvägagångssätt

Ett bekvämlighetsurval gjordes genom snöbollsmetoden, vilket innebar att kontakt togs med ”gate-keepers”, nyckelpersoner, i vår bekantskapskrets som hjälpte till att få tag i intervjupersoner (Trost, 2005). Nyckelpersonerna tillfrågades i sin tur ett antal, för dem kända personer, som var positiva till att delta i undersökningen. Genom telefonkontakt med de positivt inställda personerna, erbjöd sig dessa att samla ihop ett lämpligt antal vänner för en fokusgruppintervju. Tid och plats för intervjun bestämdes. Alla intervjuer ägde rum under kvällstid och i en av intervjupersonernas hem. Beslut i dessa frågor togs av nyckelpersonerna. De första personerna ”gate-keepers” ingick inte i

de intervjuade grupperna och alla informanter inom varje grupp kände varandra sedan tidigare.

Bandspelare användes vid alla intervjutillfällen, vilket innebar att en djupare analys kunde göras, då möjlighet att lyssna på intervjuerna upprepade gånger gavs. Därigenom kunde tonfall och ordval avlyssnas upprepade gånger och det fanns möjlighet att skriva ut intervjuerna och läsa vad som ordagrant sagts (Trost, 2005). Alla informanter gav sitt samtycke till användande av bandspelare.

Vid början av intervjutillfället gjordes försök till att skapa en positiv kontakt genom att samtala om andra saker än den förestående intervjun. Informanterna upplystes vid intervjuns början om de etiska regler som gäller, vilka innefattar att materialet endast används av oss, endast är avsett för denna C-uppsats och om informanternas rätt att avstå från att besvara frågor de upplever som känsliga.

Mätinstrument

Mätinstrumentet bestod av kvalitativa fokusgruppintervjuer. En fokusgrupp innebär att man samlar en grupp människor som under en begränsad tid får diskutera ett givet ämne med varandra (Wibeck, 2000). Syftet var att göra en djupare ingående studie och inte att på ett ytligare plan mäta företeelser för att omvandla till siffror. Kvalitativ metod hävdar inte sällan en empatisk ambition - man eftersträvar inlevelse i andra människors subjektiva upplevelse (Starrin, 1994).

En intervjumall bestående av sju teman med underfrågor hade förberetts (se bilaga 1). Intervjumallen var avsedd till att rikta och hålla fokusgruppens diskussion inom ämnet. Varje tema innehöll ett antal underfrågor, vilka användes vid behov och i varierande grad i de olika grupperna. Målet i intervjuerna var att få informanterna att prata så fritt som möjligt.

Intervjun öppnades med en introduktion av intervjuns ämne och tillvägagångssätt. En introduktionsfråga, utformad på generell nivå gavs för att starta diskussionen. Därefter gick de olika diskussionsteman, som förberetts i ett frågeformulär, igenom. Intervjun avslutades med att informanterna ombads ge eventuella tillägg eller rättelser. För att visa vår uppskattning överräckte vi en liten present som tack för informanternas medverkan.

Tiden för intervjuerna varierade mellan en och två timmar och vid de flesta intervjutillfällen var stämningen positiv, öppen och avslappnad. Alla intervjuer genomfördes gemensamt där rollen som moderator och observatör alternerades mellan författarna vid de olika intervjuerna. En moderator har som uppgift att introducera ämnet och ingripa i diskussionen när det behövs, exempelvis om gruppen glider förbi något av intresse eller om vissa personer tar över diskussionen på andras bekostnad (Wibeck, 2000).

Bearbetning och analys

Kassetbanden från intervjuerna avlyssnades och intervjuerna nedtecknades ordagrant med användning av transkriptionsmetoder enligt Sue Wilkinson (2003). För att analysera data från intervjuerna plockades viktiga meningskoncentrationer ut och sorterades under tre teman; upplevelse, vuxendefinition och problem/svårigheter. Alla meningskoncentrationer inom dessa områden delades sedan in i ett antal underkategorier för att kunna få en bättre översikt över materialet inför analysen. Därefter fördes ingående diskussioner och analys av de olika kategorierna med utgångspunkt i tidigare forskning och litteratur. Resultatet strukturerades, sammanställdes och redogjordes skriftligt för med utgångspunkt av de olika underkategorierna.

Resultatdiskussion

Resultatet kommer att diskuteras utifrån följande teman; Vuxen - definition och känsla, Upplevelse av förändring, Värderingar, Föräldrar, Kärleksrelationer, Kompisar och Svårigheter. Då det ibland fanns stora skillnader mellan alla fyra intervjuade grupperna kommer beskrivningen att variera i benämning mellan ålderskategori-grupper – vilka utgörs av de två olika åldersspannen 27-30 och 19-22 - och mellan fokusgrupper – vilka utgörs av alla de fyra individuella grupperna.

Vuxen - definitionen

Resultat av hur man definierar innebörden i att vara vuxen, visade att det inte fanns någon skillnad av svaren mellan grupperna i de olika ålderskategorierna. Att ta ansvar genom att vara självständig, innebärande att bo själv, försörja sig själv, klara

sin egen vardag, att stå för sina egna handlingar och att det finns en mognad i bemötandet till andra människor, ansågs vara de framträdande kriterierna för att vara vuxen. Att ha etablerat ett varaktigt kärleksförhållande och att ha skaffat barn, ansågs även av båda ålderskategorigrupperna som viktiga steg för att vara vuxen. Dessutom ansåg de att vuxenhet var mycket beroende av erfarenheter, inte ålder och är olika från person till person.

Resultatet av undersökningen överensstämmer väl med Arnetts (2001) undersökningar av definitionen av att vara vuxen, där individualistiska svar som att ta ansvar för sig själv, göra självständiga beslut och bli ekonomiskt oberoende utgör huvudkriterierna. Utöver detta visar resultatet i den aktuella undersökningen att definition i solidariska svar som innebär att ha bildat familj är minst lika viktigt för att definieras som vuxen. Make och far 29 år: *”När jag var 18 och 25 så var jag precis likadan, det är när man skaffar barn som man blir vuxen, och när man träffar nån. Innan dess så var man inte vuxen.”*

Vuxen - känslan

Känslan av att vara vuxen skiljde sig desto mer mellan de olika ålderskategorierna. I den yngre ålderskategorigruppen kände sig ingen vuxen, men påpekade att de borde vara det. I den äldre ålderskategorin kände sig informanterna i den fokusgrupp som hade skaffat partner och barn vuxna, men inte informanterna i den fokusgrupp som inte skaffat familj.

Tidigare undersökningar visar att ålder inte alltid är vad som visar att vuxen mognad nåtts, utan att det är ett stort spann på variationer mellan åldrar (Arnett, 2000). Resultatet av den aktuella undersökningen visar att informanternas inre känsla av att vara vuxen inte stämmer överens med vad de upplever att omvärlden förväntar sig i vuxenmognad av dem, beroende på deras ålder. De ger uttryck för att när de är i den åldern de är så borde de vara vuxna, men känner sig inte som det. En tolkning av detta kan vara att ungdomar i den åldern de yngre informanterna befinner sig i, tidigare i historien redan vid denna ålder gjort sina livsval inom yrke och bildning av familj och därför betraktats vara vuxna i 20-22-årsåldern. Denna tolkning av vuxenhet i ålder kan vara överförd implicit under uppväxtåren, vilket gör att de kan uppleva att de borde vara vuxna på grund av sin ålder men inte känner sig som det. En annan tolkning är att

erfarenheter och åtagande av ansvar för sig själv och andra genom bland annat familjebildning har en stark påverkande effekt för vuxenhetskänslan. De som inte kände sig vuxna i den aktuella studien, kunde dock känna sig vuxna i vissa situationer, som i sin yrkesroll och i att de ansvarar för sitt eget hushåll. Känslan av att vara vuxen säger de sig dessutom få när de jämför sig med barn och med andra som de anser vara vuxna. Att man börjat umgås på samma plan som föräldrarna var också något som gjorde att de kände sig vuxna. ” *Det finns ännu två, två grader av vuxenhet på nåt vis, eller ja. Först när det här med hemifrån och att man klara sig själv ekonomiskt och med allt annat och sen kanske det sista är en nivå när familj kommer in och den här biten, så tycker väl jag.* ”

En tolkning av resultatet kan sammanfalla med de två komponenterna tillhörighet/närhet och självständighet som är viktiga steg för utvecklingen, social kompetens och självförtroende, och som undersökningar har visat inte är fristående utan kompletterande till varandra (Arnett, 2000; Noom, Deković & Meeus, 1999). Informanternas svar uttryckte en tydlig strävan efter att nå dessa båda mål som kompletterande till varandra.

Resultatet av en undersökning gjord av Sheer och Unger (1996) visade att 78,8 % av ungdomar mellan 13-19 år anser sig vuxna och att de som hade ett gott självförtroende ansåg sig ha nått vuxenstadiet vid en tidigare ålder, än de som hade sämre självförtroende. Något belägg för detta fanns inte i den aktuella undersökningen då ingen i den yngre ålderskategorin 20-22 år upplevde sig vara vuxen. En av anledningarna till resultatet i Sheer och Ungers (1996) undersökning kan vara att dagens ungdomar, enligt Ziehe (1989), har socialiserats med större narcissistiska tendenser, vilket kan göra att de överskattar sig själva och sin uppnådda vuxenmognad. Att ungdomarna i åldern 13-19 ännu inte har mött det vuxna livet i verkligheten, att de jämför sig med hur de själva var som barn och att de jämför sig med dem som är barn, kan vara att de tolkar sig själv som vuxna i så stor grad. När de senare möter erfarenheten av det vuxna livet kan känslan av vuxenhet ändras. Andra anledningar som kan förklara att den aktuella undersökningen inte fick samma resultat i fråga om uppnådd vuxenmognad hos den yngre ålderskategorin, kan vara att det gått några år sedan Sheer och Ungers undersökning, den genomfördes 1996, och att det även kan finnas kulturella skillnader.

Upplevelse av förändring

Upplevelsen av förändring mellan 18-29 år skiljde sig åt mellan fokusgrupperna inom den äldre ålderskategorin.

Den fokusgrupp som bildat familj ansåg att det skett en stor utveckling sedan 18-årsåldern. De upplevde att förändringen inte hade varit så stor mellan 18 och 25 men nu vid 29 kände de sig vuxnare och härrörde det till de omständigheter och ansvar de hade i sitt liv nu och då speciellt till föräldrarollen. De upplevde att de förändrats mycket under perioden 18-29år, men att de ändå var likadana med samma tankar och värderingar och att de kände sig yngre än vad de trodde de skulle känna sig. *”Jag känner mig fortfarande, jag tänker likadant som jag gjorde då på ett sätt, jag har inte ändrats egentligen i mitt tankesätt. Jag har ändrats i min personlighet. Eller ja...jag har samma tankar och värderingar.”*

Den andra fokusgruppen i den äldre ålderskategorin, som inte hade bildat familj, kunde också se en förändring från tonåren. När de slutade skolan upplevde de att de inte visste vad de ville med livet. De var bara lättade, kände sig färdiga och trodde att de inte behövde anstränga sig mer. Men efter en tid hade de insett att man aldrig blir färdig. Erikson uttrycker att identitetsutvecklingen är något som aldrig avstannar, och att det är en personlig utvecklingsprocess som pågår hela livet (Valde, 1996; Arnett, 2001). Idag när de är 27-29 år är de medvetna om att de måste ta ansvar för sina handlingar och dess konsekvenser. Informanterna i denna grupp hade inte gjort några livsval än, utan söker hela tiden efter något, vill ha omväxling och byte av uppgifter för att vara inspirerade. En av dem hade fortfarande inte tagit ansvaret av att flytta hemifrån medan de andra hade flyttat hemifrån så fort de kunde försörja sig själva. De uppger att ”pusslet” inte är färdig lagt än, men att de ändå är nöjda med situationen. De har under åren efter gymnasiet valt att prioritera sitt fritidsintresse, att spela i ett fotbollslag. De upplever att fotbollen är mycket betydelsefull, ger dem stor mening, gemenskap och sammanhållning i livet. Orsaken till detta kan vara att yrkesroller och familjeroller inte är utvecklade av informanterna i denna grupp. Nordenmark (2004) beskriver olika sociala rollers betydelse för vår förmåga att finna mening och tillfredställelse i livet och det är en viktig resurs för att möta eventuella motgångar. För informanterna i gruppen kan det vara så att fotbollsengagemanget ger de multipla roller som är en viktig resurs

för att skapa tillfredsställande självkänsla och livssituation. Det kan också tolkas vara en begränsning att de koncentrerar sig så intensivt på fotbollen. De upplever inte det som lika viktigt att göra livsbeslut inom yrke/studieval eller partnerval, därför att de tillfredsställer sitt behov av engagemang och gemenskap genom fotbollen. ”...vi får ju inte betalt för att vi spelar fotboll, men det är ju bara att vi tycker det är så jävla kul och sammanhållningen i gruppen är ju, man har så roligt runt omkring så att det ...”.

Den yngre åldersgruppen upplevde det både skönt och svårt att sluta skolan. Att börja ta ansvar för sin försörjning och på allvar bli självständiga genom att flytta hemifrån upplevdes som stressande och otryggt, och de upplevde att omvärlden förväntade sig det av dem då de betraktades som vuxna när de slutat gymnasiet. Informanterna anser att de förändrats lite för varje dag i sitt tankesätt men har svårt att uttrycka vad som egentligen hänt. När de slutade gymnasiet upplevde de att saker skulle ske mycket snabbt och att eftertanke då saknades i beslut de tog. De upplevde i 20-årsåldern att nu skulle de flytta hemifrån och ha familj och barn; ”att allt skulle ske på en och samma gång, men nu så har det försvunnit och jag behöver inte vara vuxen utan jag kan ta ett steg i taget, det blir liksom, alltså jag tror man tar sig vatten över huvudet”. En tolkning kan vara att förvirring och ångest uppstår hos ungdomar när de först kliver ut i vuxenlivet. Tolkningen ges en förklaring till genom vad Ziehe (1989) beskriver som att samhället idag är utsatt för en erosionskurs, där traditioner för arbete, familjebildning och identitet osv. har förlorat sin giltighet och blivit obrukbara.

Resultatet kan tolkas som att ungdomarna upplever att de på en gång ska ta ansvar, välja inriktning på livsstil och fundera över sig själva. De upplever att det finns så mycket möjligheter idag, vilket ger förväntningar och drömmar, men också en mycket större osäkerhet och förvirring. Nu i 20-22-årsåldern upplever de dock att de har lite mer samlade tankar och mål, att de kommit lite till insikt med vem de är och vad de vill och att de genom det känner sig äldre. Informanterna upplever att motivationen har blivit högre då de nu själva väljer vad de vill göra med sitt liv och tar också då mer ansvar för att välja det som ska bli så bra som möjligt för dem själva.

Det övergripande resultatet i undersökningen utgörs av att det fanns en stor variation mellan individerna. Denna variation fanns både mellan de båda ålderskategorierna, mellan de två fokusgrupperna inom varje ålderskategori och inom varje fokusgrupp. En tolkning och indelning av informanterna, kan göras utifrån

Marcias teori om identitetsutvecklingens fyra processteg där indikationer finns på att alla fyra processtegen var representerande. Marcia menade dock att dessa steg är något man går fram och tillbaka i under utvecklings gång och att det är något som sker genom hela livet när självförverkligande av identiteten sker (Valde, 1996).

I den äldre ålderskategorin tolkades några ha nått stadiet Identity achieved medan stadierna Identity diffusion, Identity foreclosure och Identity moratorium förekom blandat i de båda ålderskategorierna.

Identity achieved; Maka och mor 28 år: *”Det är ju egentligen tiden nu som är det stora, alla stora steg har man nu, tagit nu.”*

Identity foreclosure; Tjej 22 år: *”Men sen skaffade jag pojkvän. Så då undermedvetet, under processen för det hände så mycket under en månad. Jag fick jobb, jag fick pojkvän och så fick jag bostad. Det var så snabba beslut så det bara gick på ett klick liksom, så jag fick aldrig ta reda på mig själv.”*

Identity diffusion; Tjej, 22 år: *”Alla sa Ah! Vad roligt, nu ska man börja leva livet. Jag bara Nej, nu ska man börja jobba. Det var skitroligt i skolan.”*

Moderator: *”Var det att du inte ville bli vuxen och inte ta ansvar eller vad var det?”*

Tjej, 22 år: *”Nej, det vill jag fortfarande inte.”*

Identity moratorium; Kille 27 år: *”Det känns väl att man söker ju hela tiden efter någonting, eller i alla fall jag gör det, jag kan inte vara kvar på ett jobb för länge för man, jag måste hela tiden ha lite omväxling, byte av uppgifter och så där, så man känner att det inspirerar... Det är inte färdiglagt än, pusslet.”*

I en undersökning gjord för att mäta den psykologiska mognaden hos 23-26-åriga studenter, visade resultatet att de flesta ungdomar inom åldersspannet befann sig inom gruppen ”förstadium till vuxen”, vilket utmärks av mycket aktiviteter med vänner och lågt ansvar för studier. Därefter befann sig gruppen studiesinnade och bara 1/5 befanns ha uppnått en psykisk mognad innefattande att både ha uppnått intima sociala relationer och en stark identitet (Winefield & Harvey, 1996).

Detta resultat kan mycket väl överensstämma med den aktuella undersökningen, där det finns en tendens till att den psykiska mognaden oftast inträder senare än vid 26 år ålder och att de flesta under denna ålder finns inom ”förstadium till vuxen”. De håller fortfarande på att utforska och experimentera med olika roller samtidigt som de upplever ansvar som tungt men ändå något de börjar klara av.

Värderingar

Den fokusgrupp i den äldre ålderskategorin som bildat familj, upplevde att de haft ett mer själviskt synsätt tidigare men att de nu prioriterat om och ändrat uppfattning om vad som var viktigt. De uttryckte att de nu tagit över sina föräldrars värderingar och förstått dem, men att de när de var yngre inte ville lyssna på föräldrarna, utan lyssnade mer på omvärlden för att skapa sig en egen uppfattning. ”*Jag tror så här, mina föräldrar, alla de saker som jag upptäcker nu att jag vill föra vidare till mitt barn, var de saker de sa till mig när jag var yngre, runt 18. Som jag inte förstod alls då, som jag tyckte att de var gamla och gaggiga. Sen har jag kommit fram till samma sak...Så det känns som att jag kommer att tjata om samma saker på mitt barn, alla de här vanliga gamla klyschorna, det kommer jag föra över på honom, precis samma som mina föräldrar sa till mig, och han kommer inte lyssna heller.*”

I den andra äldre fokusgruppen ansåg informanterna att de förändrat sina värderingar genom upplevelser och resor i världen och fått en mer världsligt syn på livet.

Arnett (2001) har undersökt 20-29 åringars ideologiska syn och funnit att de till största delen har ett individualistiskt synsätt. I den aktuella undersökningen kan vi dock se att en förändring av detta sker från tonåren och uppåt. Med åldern har ett mer solidariskt synsätt kommit hos informanterna när de har fått andra människor att ta ansvar för och när de upptäcker mer av världen.

I den yngre ålderskategorigruppen anser de flesta att deras värderingar skiljer sig från föräldrarnas medan några tycker att de ligger ganska så nära. Någon uttrycker att de ligger ganska nära de värderingar som föräldrarna har idag, men att det är stor skillnad mellan dagens informanternas värderingar och de värderingar som deras föräldrar hade när de var unga. Att vilja skaffa barn är en värdering de inte har samma som sina föräldrars värdering när de var unga. De flesta vet inte om de alls kommer att skaffa några barn. De upplever att de i så fall först måste ha förverkligat sig själva genom att skaffat ett stimulerande yrke, ha rest de resor de vill, träffat rätt partner och känner sig känslomässigt mogna för det. ”*Det var ju som vi sa: våra föräldrars generation sa; NÄR ska vi skaffa barn och vi säger SKA vi skaffa barn.*”

Några uttrycker att det skett en tankemässig förändring, att ingenting är svart eller vitt, rätt eller fel längre, som de upplevde det när de var yngre, utan nu har det kommit in gråzoner. De anser att det är berikande men att det samtidigt blir svårare. Man funderar mer och livet blir jobbigare på ett annat sätt anser de. *"Alla får en chans att förklara sig. Alltid."*

Arnett (2000) uttrycker att förändringar av världssyn och värderingar ofta är centrala i den kognitiva utvecklingen under emerging adulthood, då den världssyn de lärt in under barn och ungdomsåren ifrågasätts och utvecklas under de åren de studerar på högskola. Resultatet i den aktuella undersökningen sammanfaller med Arnetts i stort, men inte vad det gäller att detta skulle ske på grund av att de går på högskola. Den aktuella undersökningen visade att en förändring av värderingar även gällde de som inte gick eller hade gått på högskola, vilket kan tolkas som att utbildning inom skolväsen inte alltid måste vara en förutsättning för att utvecklas på vissa plan.

Några inom den yngre ålderskategorin upplevde att världen är så långt bort, inget konkret, och de hade tillräckligt med sig själva och de närmaste runt omkring sig så att de inte orkade bry sig om andra. Detta visar en mer individualistisk syn som enligt forskningen är vanligt bland yngre idag (Arnett, 2001).

Föräldrar

Alla informanterna, både i den äldre och i den yngre ålderskategorigruppen, upplevde att det skett en förändring i deras relation till föräldrarna, vilken de beskriver som att de hade en vuxen till vuxenrelation idag, istället för en föräldrar-barnrelation. De informanter i den äldre ålderskategorigruppen som själva hade blivit föräldrar, upplevde att relationen med föräldrarna hade blivit viktigare när de själva blivit föräldrar och att de strävade efter en god relation med föräldrarna även om de inte hade haft det tidigare. De informanter som bodde kvar i föräldrahemmet upplevde fortfarande en viss inblandning av föräldrabarn beteende i sin relation men ansåg att relationen i huvudsak var en vuxen till vuxenrelation ändå. Hemmaboende kille, 27 år: *"Nja, farsan brukar väl tjöta. Han har väl alltid tjötat att man ska hjälpa till, men han har fattat att jag gör det inte"*.

Undersökningar i Europa har visat att de som bor hemma hos sina föräldrar har en bra relation till dem. I USA, ger samma undersökning precis motsatt

resultat, de 18-25 åringar som bor hemma hos föräldrarna har en dålig relation och en dålig psykisk anpassning (Arnett, 2000). En tolkning av resultatet i den aktuella undersökningen kan vara att förhållandet till föräldrarna sammanfaller med båda dessa undersökningars resultat och kan vara mycket olika från individ till individ. I den aktuella undersökningen kan en viss tolkning göras till att relationen med föräldrarna var bra men då definitionen av att vara vuxen innebär att vara självständig och helt och fullt ta ansvar för sig själv genom att ta egna beslut och försörja sig själv, kan en tolkning göras till att det är nödvändigt att flytta hemifrån för att detta ska ske fullt ut.

Den yngre ålderskategorin anser att det nu är roligare att umgås med föräldrarna, att man väljer själv när man vill träffa dem, vilket gör att man kan undvika bråk och jobbiga diskussioner. De beskriver att det är lättare att umgås när man är på samma plan som föräldrarna, att de lyssnar mer på föräldrarna och att de märker att föräldrarna vill höra deras åsikt på ett annat sätt, som vuxna människor. *”Det är nästan lite obehagligt när man blir arg på varandra och skäller lite. Så, men Gud, förlåt mig [ångerfull röst] [skratt].”*

Resultaten kan kopplas till Arnett (2000) och Noom, Deković och Meeus (1999) undersökningar om betydelsen av tillgivenhet/anknytning och självständighet som kompletterande och viktiga utvecklingsmål för den sociala anpassningsförmågan och tolkas som att när informanterna blev mer självständiga så upplevdes känslan av anknytning/tillgivenhet som mer viktig och vilken de inte ville äventyra utan vara rädda om. Att vara arg på föräldrarna när de var mer självständiga upplevdes som mer olustigt än när de var yngre och var en mer del av föräldrarna. En tolkning är att värderingarna i relationen förändrats och innehåller mer respekt från individ till individ.

Kärleksrelationer

I den äldre ålderskategorigruppen var upplevelsen av kärleksrelationer likartad. Bägge fokusgrupperna ansåg att upplevelsen av kärleksrelationer var att de blivit mer betydelsefulla och mer seriösa ju äldre de blivit. Tidigare var de mer utseendefixerade och sökte bekräftelse genom kärleksrelationerna men när de tänkte tillbaka till gymnasietiden så tyckte de att de tog det på allvar då också. Senare förändrades de dock genom att de förstod att det är en livspartner de väljer och att det är insidan som räknas men att utsidan har betydelse. De som inte hade gjort sitt livsval av

partner uttryckte att ett förhållande måste kännas seriöst för att de skulle involvera sig över huvudet taget. De som hade bildat familj ansåg att en djupare kärlek med starkare känslor kommer med tiden medan de som inte valt livspartner ansåg att tiden för relationen inte var avgörande för hur starka känslorna blev eller för hur seriöst förhållandet blev. *”När man gick i skolan, så det var ju aldrig något seriöst kändes det som då så, det är klart att det har ändrats, man har provat, man har bott ihop med en tjej och så där och det är klart att det blir seriösare när det blir mer seriöst då. Och sånt där man sköter ett hem ihop och det här va....”*

Den yngre gruppen uttrycker ett prövande och experimenterande. Någon uttryckte att hon trodde när hon var 18 år att bara hon fick en pojkvän skulle alla problem lösa sig. Informanterna anser att en förändring och utveckling har skett både kognitivt och emotionellt, och de har insett att det är en partner för livet de söker och att sökandet sker efter andra kriterier än tidigare. Erfarenheter av prövandet och experimenterandet har gjort att de har kunnat dra en del slutsatser, upptäckt saker om sig själva och tror sig veta mer om hur den som de skulle trivas eller inte trivas med bör vara och trodde sig därför kunna göra ett bättre val.

Någon gav uttryck för att leta efter partners som var så olik den som hon hade provat direkt före och någon trodde att man valde samma sorts personlighetstyp när man valde partner. De som hade partner ansåg att kärleken hade blivit mer betydelsefull och att de verkligen vill kämpa för att det ska fungera. *”Jag tycker att det är så här. Första pojkvännen man har och så tar det slut och då blir man attraherad av någon som är precis tvärtom och det där har fortsatt alltså. Så nu den sista killen som jag var ihop med, nu är jag attraherad av en massa som är precis tvärtom mot det han var.”*

Forskning har visat att när det gäller kärlek blir denna mer intim och seriös mellan 20-30 år, och uttrycker sig i att relationerna i regel varar längre och innefattas oftare av sexuellt samliv (Arnett, 2000). Stöd för att kärleken blir mer intim och seriös längre fram under åren mellan 20-30 finns i den aktuella undersökningen men när det gäller sexuellt samliv visar den aktuella undersökningen att detta ofta ingår tidigt i relationer. En tolkning är att detta innefattar minst lika mycket experimenterande, särskilt i de lägre åldrarna mellan 20-30, med att hitta en sexuell identitet som ett experimenterande med olika typer av partners, för att hitta en identitet till partner. En

annan tolkning kan vara att det handlar om experimenterande och utforskande för utforskandets skull. *”I början alltså, det ska vi kanske inte prata om här, men då är det ju väldigt mycket hångel och sex och sånt [skratt]. Men när man inte riktigt känner människan, och det tänkte jag häromdagen, att då var det mer så här att; jaha, vad ska vi prata om nu, jag vet inte vad jag ska prata om, vi gör något roligare. [alla skrattar]”*

Kompisar

Upplevelsen av om och hur kamratrelationerna har förändrats var mycket enhetlig mellan alla fyra fokusgrupperna. De upplevde att i skolan träffades man varje dag, var i samma nivå och upplevde en gemenskap genom att gå i skolan. Då var man kompis med alla. Efter att man gått ut skolan har livssituationen förändrats för de flesta och man söker nu gemenskap i nya vänner med liknande livssituation och intressen. De nära vännerna har man kvar men genom att ha blivit mer selektiv har de ytliga kompisarna försvunnit.

Var man bor och om man träffar en partner har också betydelse för kompisrelationerna ansåg den yngre ålderskategorin. Partners kompisar kan komma ”på köpet” eller man kan komma ifrån kompisar på grund av att relationen mellan partnern och kompisarna inte är bra. De som hade eget boende upplevde sig inte ha lika mycket tid till att umgås med kompisar längre och de som hade förhållande använde sin tid mest till att umgås med partnern. *”Nu väljer man mer, är det så att det är någon kompis som man kanske inte har så mycket gemensamt med så känner man lite att då kan det faktiskt kvitta.”*

En tolkning kan sammanfalla med vad Durkin (citerad i Coleman & Hendry, 1999) skriver att i de tidigare tonåren utgör kompisgruppen stor betydelse för sökandet av den egna identiteten. Här kan ungdomarna få testa de egna och ta del av andra jämlikars värderingar och åsikter, vilket ger dem ett stort spektrum av möjligheter att välja ur till sitt eget identitetssökande. Att ha många kompisar med en stor bredd av åsikter och värderingar, kan av informanterna under tonåren ha upplevts som en tillgång och nödvändighet i det egna identitetssökandet, men i takt med att informanterna blivit äldre och lite säkrare i sin identitet, har de blivit mer selektiva och väljer bort kompisar som inte har samma intressen och värderingar som de. Det kan också sammanfalla med Durkins andra förklaring vilket ger uttryck för att det ökade intresset/engagemanget i kärleksrelationer är en förklaring till de förändrade kompisrelationerna.

Svårigheter

Inom den äldre ålderskategorin fanns en stor varians mellan de olika fokusgruppernas svar när det gällde vilka problem och svårigheter de upplevde.

I den ena gruppen, som bestod av två familjer med barn, uttrycktes svårigheter ligga i att klara av de höga krav och det tunga ansvar de upplevde sig ha genom att ha familj att tänka på, och att inte bara kunna tänka på sig själva. Det är en press att bedöma alla möjligheter, ta in alla råd och att göra val och fatta beslut. De upplever problem med att vänner blir åsido satta och i vissa fall försvinner på grund av tidspress eller att de inte längre har något gemensamt med vänner som inte är i samma stadium eller har samma livsstil som de själva. Inom yrkesvalet upplever de problem i att valet behövde göras för tidigt i livet då de saknade både erfarenhet inom yrket och saknade förståelse för vad yrket innebar. Detta skapade konsekvenser som de inte hade förväntade sig och att det nu är svårt att välja om när de har familj. *”Om jag fått tänkt som jag tänker nu, då hade jag kanske inte valt det.”*

Ahlgren (1999) konstaterar att pojkarna gör rationella val och väljer utbildningar som inte bara lättare ger jobb utan också ger högre status och bättre lön. Hon visar att utbildningsval i större utsträckning styrs av traditionella förväntningar och könsroller, än ungdomarnas begåvning. Några av informanterna upplevde att valet inte kanske blev riktigt till belåtenhet, och tolkningen kan vara att yrkesvalet just hade styrts av könsroller och traditionella förväntningar och att informanterna nu anser sig mognare att bedöma vilket val som skulle vara bäst för dem.

I gruppen bestående av tre killar som inte hade bildat familj, upplevdes det största problemet vara och ha varit inom yrkes/studievalet. De hade inte gjort något direkt val inom ett yrkesområde utan tagit de jobb som erbjudits för att kunna försörja sig. Detta hade medfört att de bytt jobb och att de inte kunnat göra karriär inom ett yrke, vilket skulle ha medfört högre lön. Problemet med detta är att de inte hade kunnat bygga upp en bra ekonomi. De hade också upplevt det som ett problem med omgivningens press och krav på sig att de borde studera. Att träffa en partner var också av gruppen upplevd som en svårighet. *”Ja, [harkling] det funkar ju för stunden som du säger men i längden funkar det nog inte i min situation, men det brukar lösa sig, jag oroar mig inte för mycket.”*

En tolkning kan vara att några informanter i gruppen upplevde en stress i sin situation vad det gällde att göra val av yrke och partner. I en undersökning visade Goede m fl. (1999) att unga människor upplever chanserna till en ny relation efter uppbrrott större än chansen till ett nytt jobb vid arbetslöshet, vilket gör att stressfaktorer inom yrkesidentiteten är av större påverkan, än stressfaktorer rörande relationsidentiteten. För pojkar, som i den aktuella fokusgruppen, har det visat sig inverka ännu mer på identitetsskapandet med stressfaktorer inom yrkesvalet, än för flickor. För den mentala hälsan däremot är både stressfaktorer inom yrke och relationer avgörande, men stressfaktorer i relationer är ett större hot för utvecklandet av dålig mental hälsa än stressfaktorer inom yrke (de Goede, Spruijt, Iedema, & Meeus, 1999).

Vad bägge grupperna i den äldre ålderskategorin upplevde som ett problem när de tänkte tillbaka var att den illusionen/förväntan de hade på att vara vuxna inte stämde med den verklighet de nu upplevde. Som barn-tonåringar hade de upplevt de vuxna som att de kunde och visste allt, och att de dessutom alltid kunna hantera allt och göra allt på rätt sätt. När de själva kom ut i vuxenlivet upptäckte de att detta inte stämde och att vuxna inte alls är vuxna. *”Jag skulle ha vilja ha vetat att alla vuxna inte är vuxna, det skulle jag ha vilja veta, det har jag kommit underfund med först under senare år, det skulle jag ha vilja vetat.”* En överensstämmelse kan finnas med hur Erikson (citerad i Valde, 1996) tolkade identitet. Han sa att det borde vara något man uppnådde, men att utvecklingen aldrig kan avstanna, så därför är en total saknad av identitetsförvirring eller en total känsla av identitet inget bra ideal. Erikson menade att utveckling sker genom hela livet och tolkningen av informanternas upplevelse av illusionen är, att de trodde de skulle bli färdiga men att de upptäckte att de inte är eller tror sig komma att bli så färdiga som de upplevde föräldrarna vara. Det kan vara så att de känner att förändring pågår hela tiden och att de börjar uppleva att det kanske inte finns ett slut eller fulländning av utvecklingen.

Även i den yngre åldersgruppen fanns en stor bredd i svaren av vad som upplevts som svårigheter, men de bestod mer i individuella skillnader mellan alla deltagarna inom ålderskategorin än i skillnader mellan de olika fokusgrupperna.

De uttryckte att de upplevt en rädsla i att inse att de måste börja ta ansvar för sin egen försörjning och sitt eget liv, efter gymnasiet. En stress i att behöva vara vuxen med en gång, där det inte fanns någon provotid, utan att det blev en snabb

övergång till att ta ansvar och ta beslut, och att det blev en stor del av deras liv. Flera av dem upplevde förvirring i att de inte visste vad de ville. Några ansåg att de upplevt en stark press att flytta hemifrån genom andras förväntningar av vad de borde göra efter gymnasiet, och några upplevde att det var föräldrarnas ekonomiska situation som gjorde att de kände press på sig att flytta hemifrån utan att de kände sig mogna för det, och att de egentligen ville ha bostad kvar hos föräldrarna lite längre. För andra upplevdes det som ett naturligt steg och de längtade efter att få ta ansvar och försörja sig själva. Flertalet av informanterna uttryckte också att deras önskan hade varit att bo själva i en egen lägenhet den första tiden efter att de flyttade från föräldrarna, men att yttre omständigheter som t.ex. ekonomi och svårigheter med att få lägenhet, hade gjort att de flyttat ihop med någon i det första egna boendet från föräldrarna. Senare upplevde de därför ett behov av att bo och klara sig helt själv för att kunna veta vad de ville med sitt liv, och kunna känna att de hade kontroll på livet, vilket de gör idag. *”Jag tror inte jag ville flytta hemifrån ändå för jag kände mig så himla omogen. Men så kände jag att nu är jag tvungen.”*

En ångest kan upplevas av ”en känsla av att gå från det trygga föräldrahemmet ut i den förvirrande kylan”. Denna tolkning av resultatet sammanfaller med Elkind (1984) som anser att det finns unga människor i övergångsåldern, som behöver de vuxnas råd och vägledning. De vuxna har själva svårt för att anpassa sig till det föränderliga samhället och har därigenom svårt att verkligen engagera sig för att hjälpa tonåringar att bli vuxna på ett sunt sätt. Ungdomarna får då ingen möjlighet att under skydd få utveckla en bestående självkänsla, vilket är det mest betydelsefulla skyddet mot stress.

En av fokusgrupperna i den yngre ålderskategorin uttrycker vad Elkind diskuterar i sin bok, att ungdomar idag blir tvingade att bli vuxna i förtid. Det finns ingen plats idag för människor i övergångsåldern mellan ungdom och vuxen som behöver en måttfull och kontrollerad introduktion till vuxenvärlden (Elkind, 1984). Informanterna beskrev ett tvång och en press från samhället och andras förväntningar i och med sin uppnådda ålder att bli vuxen på en gång. Det är ingen lugn kontrollerad övergång, utan man kastas ut i vuxenvärlden, trots att man inte känner sig riktig mogen för det.

Yrkes/studieval är ett bekymmer för ungdomarna på väg ut i vuxenlivet. Att hitta ett arbete, veta vad de vill arbeta med och att veta vad de ska göra för att få ett arbete som de vill syssla med i framtiden upplevdes som en stor stressfaktor i den yngre ålderskategorin. Ett bekymmer är att arbetsmarknaden är dålig och att högre krav på utbildning för att få jobb gör att kunna hitta arbete och försörja sig själv upplevs som en av de största stressfaktorerna för informanterna.

Annat som upplevs som bekymmer är att om ungdomarna vet vad de vill utbilda sig till/arbete med, är det svårt att bli antagen till utbildningar och de påverkas även av information via media o.dyl om möjligheterna till arbete inom olika yrken. Flertalet av informanterna upplevde genom detta det vara små möjligheter att nå sina mål men en av dem hade redan gjort det och några upplevde sig vara på väg. *”Ja. Och så finns det ju inga jobb. Och varje gång jag kommer på någonting som jag vill bli... Oh, den utbildningen ska jag gå, så antingen så ställer dom in den utbildningen eller så läser jag i tidningen att det inte finns några jobb. BARA utbilda dig INTE till journalist!”*

Här sammanfaller informanternas uppgifter med vad Gustavsson (1999) skriver att arbetet har blivit en mycket mer viktig del i människors liv och är ett uttryck för den individuella identiteten. Människor vill idag inte bara ha ett arbete för att kunna försörja sig, utan det ska även vara intressant och givande, vilket innebär en matchningsproblematik som i högsta grad är ett bekymmer för informanterna. Beslutsprocessen blir svår vilket kan leda till att valet inte känns rätt senare i livet (Gustavsson, 1999).

Informanterna i den yngre ålderskategorin uttryckte att deras ekonomi var mycket sårbar vilket är ett stort hinder i många dimensioner av deras liv. Flera av dem upplevde att samhället genom media, reklam, information o dyl. stressar dem i hur man ska leva sitt liv. Detta upplevdes ofta innefatta att ha hög ekonomisk standard, vilket de upplevde att de borde leva upp till. *”En annan sak är att pengar och saker, det är så viktigt med det materiella på något vis. Då måste man ju tjäna pengar för att kunna ha allt det här och då blir JAG viktig, JAG ska ha karriär för jag ska ha DET HÄR.”*

Resultatet visade att en av informanterna hade haft en otrygg och osäker tonårstid och därför påverkats till att uppleva de nya stressorerna i vuxenlivet sämre, vilket kan tolkas och sammanfalla med vad Shanahan och Bauer (2004) skriver om att

de ungdomar som inte har med sig de personliga resurser från början som behövs, upplever redan från början fler stressorer än andra ungdomar.” *Jag blir jättelätt ängslig. Mitt liv är fortfarande kantat av rotlöshet för att jag inte har landat.*”

Slutdiskussion

Perioden mellan 18-30 år är en period när det händer mycket i individers utveckling, kanske mer än det händer i tonåren, i alla fall minst lika mycket. En illusion av att individer bör vara vuxna i 20-årsåldern finns kvar från tidigare generationer, både bland unga och vuxna, vilket kan innebära att det skapas förväntningar på ungdomarna, både från dem själva och från omgivningen. För ungdomar kan detta medföra en press av att de bör känna sig vuxna, mogna och ”färdiga” i 20-årsåldern och från de vuxnas sida en avsaknad av insikt i att de unga behöver engagemang, hjälp och stöd i den stora utveckling som pågår under åren mellan 18-30 år och där känslan av att vara vuxen och mogen inte uppnås förrän uppemot 30års ålder, i vårt samhälle idag.

Undersökningen ger en bild av perioden 18-30 år som en händelserik period med prövningar och svårigheter, och en period där stor förändring sker mot att identiteten formas. En stor del av identitetsutvecklingen består av uppgiften att hitta en balans mellan självständighet och närhet/beroende, där ansvar är det framträdande. Ungdomarna lämnar skolan och kommer från en dag till en annan ut i ett liv där helt nya roller ska intas för att bli självständiga. De ska på allvar börja ta ansvar för sig själva genom att göra val i hur deras liv ska se ut. De ska börja försörja sig själva, flytta hemifrån och klara sitt dagliga liv och också kunna hantera samhällets krav och förväntningar. För att tillfredsställa behovet av närhet/beroende söker de en partner för ett framtida familjebildande. De tidigare rollerna de haft mot föräldrar och kompisar behöver förändras och ges nya dimensioner.

Denna stora förändring av roller i livet, med ansvar som det centrala, är ibland förvirrande och kan upplevas som en svår period men också något man längtar och söker efter. Erikson beskriver denna period som en period där utvecklingen består av problem och kriser (Erikson, 1988).

Det finns en oerhört stor variation mellan de olika individerna i undersökningen och de olika personligheterna spelar en roll i hur perioden upplevs. Ett mönster fanns av att de olika informanterna befann sig inom olika processteg i sitt

identitetssökande, vilka överensstämmer med Marcias fyra processteg mot en självförverkligande individ (Valde, 1996). Ett annat mönster som framträdde var att oavsett personlighet eller erfarenheter upplevdes en viss högre grundmognad genom högre uppnådd ålder.

I undersökningen har använts så kallade ”gate-keepers” för att finna informanter, vilket har inneburit att kontrollen över vilka intervjupersoner som ingått har funnits hos denna nyckelperson. På grund av designen med fokusgrupper, där det ingår flera personer, har det varit svårt att komma överens om lämpliga intervjutillfällen vilket har gjort att intervjuerna dragit ut på tiden och gjort arbetet krångligt. En fördel i att använda sig av fokusgrupper ligger i att få en diskussion kring ämnet, där många reflektioner kan komma fram. Enligt Wibeck (2000) är fokusgrupper en bra design vid frågor som kräver lite reflektion, då det kan vara en hjälp för informanterna att höra andras åsikter för att kunna reflektera och yttra sina egna. Nackdelen med fokusgrupper är att alla kanske inte uttrycker sin åsikt då någon annan redan yttrat den, eller att man inte vill gå emot strömmen och avvika genom att säga något som avviker mot de andras åsikter.

I undersökningen var alla deltagarna inom varje fokusgrupp kända och kompisar till varandra, vilket var ett medvetet urval just för att samtalet skulle löpa lätt och ledigt. Wibeck (2000) redogör för att detta kan vara en fördel när man diskuterar känsliga och personliga ämnen eftersom det kan vara lättare för vissa människor att delta i en diskussion än att sitta och berätta sin historia ensam för den person som genomför intervjun.

I de flesta av intervjuerna var stämningen positiv och öppen och diskussionerna var mycket givande. I någon av intervjuer har stämning varit mer stel och formell, vilket givit svaren och intervjun en mer redogörande inriktning än diskussion. Något som en grupp uttryckte var att de sen tidigare fört liknande samtal och de visste varandras ömma punkter, vilket syftade till att de styrde diskussionen och lät den inte gå in på allt för heta frågor. En annan grupp uttryckte att de inte alls diskuterat dessa frågor, vilket gjorde det svårt för dem att skapa diskussion och ge svar eftersom de inte hade funderat över detta tidigare.

I analysarbetet fanns ibland svårigheter med utskriften av intervjuerna, då det i vissa grupper var diskussioner där deltagarna pratade i munnen på varandra.

Genom att ha använt två bandspelare, utsatta på olika ställen, kunde ofta men inte alltid, uttalanden förtydligas genom att lyssna av den andra bandspelaren.

För framtida forskning skulle det vara intressant att studera, och gå djupare in på upplevelsen och problemen under den allra första tiden efter gymnasiet. Att avgränsa en del av den aktuella undersökningen till att titta på hur denna tid upplevs i det precisa läget och vad som skulle kunna göras för att underlätta brytpunkten mellan ungdomslivet och vuxenlivet.

Referenslista

- Ahlgren, R. (1999). Det subjektiva yrkesvalet. I (red.) T. Hagström: Ungdomar i övergångsåldern- handlingsutrymme och rationalitet på väg in i arbetslivet, (sid 89-108). Lund: Studentlitteratur.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. American Psychologist, Vol. 55, No. 5, 469-480.
- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the Transition to Adulthood: Perspectives From Adolescence Through Midlife. Journal of Adult Development, Vol. 8, No. 2, 133-143.
- Arnett, J.J. (2001). Ideological Views in Emerging Adulthood: Balancing Autonomy and Community. Journal of Adult Development, Vol. 8, No. 2, 69-78.
- Coleman, J. C., & Hendry L. B. (1999). The Nature of Adolescence. London: Routledge.
- de Goede, M., Spruijt, E., Iedema, J. & Meeus, W. (1999). How do vocational and relationship stressors and identity formation affect adolescent mental health? Journal of Adolescent Health, Vol. 25, Issue 1, 14-20.
- Elkind, D. (1984). Nästan vuxen, tonåringar i kris. Stockholm: Natur och kultur.
- Erikson, E.H. (1988). Ungdomens identitetskriser. Stockholm: Natur och kultur.
- Gustafsson, U.A. (1999). Från utbildning till arbete. I (red.) T. Hagström: Ungdomar i övergångsåldern- handlingsutrymme och rationalitet på väg in i arbetslivet, (sid 12-29). Lund: Studentlitteratur.
- Noom, J.M., Deković, M. & Meeus, W.H.J. (1999). Autonomy, attachment and psychosocial adjustment during adolescence: a double-edged sword? Journal of Adolescence, Vol. 22, 771-783.
- Nordenmark, M. (2004). Multiple Social Roles and Well-Being: A Longitudinal Test of the Role Stress Theory and the Role Expansion Theory. Acta Sociologica, Vol. 47(2), 115-126.
- Scheer, S.D. & Unger, D.G. (1996). Adolescents Becoming Adults: Attributes For Adulthood. Adolescence, Vol. 31, Issue 121, 127-131.
- Shanahan, M.J. & Bauer, D.J. (2004). Developmental properties of transactional

- models: The case of life events and mastery from adolescence to young adulthood. Development and Psychopathology, Vol. 16, 1095-1117.
- Starrin, B. & Svensson, P-G. (red.) (1994). Kvalitativ metod och vetenskapsteori. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2005) Kvalitativa intervjuer. Lund: Studentlitteratur.
- Valde, G.A. (1996). Identity Closure: A Fifth Identity Status. The Journal of Genetic Psychology, 157(3), 245-254.
- Wibeck, V. (2000) Fokusgrupper. Lund: Studentlitteratur.
- Wilkson, S. (2003). Focusgroups. I (red.) J.A. Smith: Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods. London: Sage.
- Winefield, H.R & Harvey, E.J. (1996). Psychological Maturity in Early Adulthood: Relationships Between Social Development and Identity. The Journal of Genetic Psychology, 157(1), 93-103.
- Ziehe, T. (1989). Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet. Stockholm: Östlings Symposion.

Bilaga 1

Intervjumall för gruppintervju

Öppningsfråga:

Något som ökar gemenskapen i gruppen.

Introduktion:

Den här intervjun har kommit till därför att vi är mycket intresserade av den åldersgrupp som ni tillhör, 18-30 år. Ni har juridiskt blivit myndiga och kallas vuxna. Vad som är utgångspunkten i gruppintervjun är era tankar och upplevelse av att gå in i vuxenstadiet. Hur ni upplever det nu, vad som har förändrats sedan tonåren, och vad ni har för tankar om framtiden inom olika områden. Meningen är att ni sinsemellan ska diskutera era tankar och upplevelser. Ni får prata väldigt fritt själva, och jag ska försöka säga så lite som möjligt. Min uppgift är att ta upp olika teman som ni får diskutera utifrån. Om det blir tyst eller om det är något som är intressant och jag vill höra mer om, så kommer jag komma in med frågor, men det är det som ni har att säga som är det viktiga.

Introduktionsfråga: Syftet med denna är att sätta igång diskussionen och försöka få alla att börja säga något. Det behöver inte bli någon diskussion om den.

”Har ni tänkt på att för hundra år sedan hade man redan i tjugooårsåldern gift sig, blivit förälder och etablerat sig inom ett yrke, och nuförtiden verkar inte det ske förrän man är uppemot trettio år?”

UPPLEVELSE

Vad har ni gjort sedan ni gick ur gymnasiet? Vad har blivit annorlunda? Hur tänker ni om ert liv? Upplever ni att ni har kontroll över ert liv? Innehåller livet mycket förändringar för er? Hur handskas ni med dem? Vad har varit svårt under denna period? Har ni utsatt er för mycket risker? Vad har ni upplevt som mest positivt sedan gymnasietiden? Har tiden efter gymnasiet varit ungefär som ni förväntade er?

VUXEN

Hur känner ni att ni är vuxna? Vad anser ni att det är att vara vuxen? Hur kommer man dit? Är det viktigt att bli vuxen tidigt? Hur betar man sig som vuxen?

YRKE

Vilka tankar har ni kring yrkesval/yrkesliv? Hur ser era valmöjligheter ut? Är det svårt att välja och hur resonerar ni? Vilka faktorer är avgörande för ert yrkesval? Om ni redan valt yrke, hur kom ni fram till det? Upplevs det valda yrket rätt för dig, eller kommer du troligtvis att byta i framtiden?

KÄRLEK

Vilka tankar har ni kring kärleksrelationer? Har betydelsen i era kärleksförhållanden förändrats? Hur stor betydelse tror ni att kärleksförhållanden kommer att få i ert liv? Vad har betydelse, eller kommer att ha betydelse för ert val av partner?

FÖRÄLDRAR RELATIONER

Upplever ni att relationen till era föräldrar har förändrats sedan tonåren? Har ni ofta kontakt med era föräldrar? Vad gör ni när ni träffas? Upplever ni förståelse och kommunikation i er relation till era föräldrar? Känner ni stöd från era föräldrar? Fanns det problem i relationen med föräldrarna under tonåren/gymnasietiden?

KAMRAT RELATIONER

Upplever ni att relationen till kamrater har förändrats sedan tonåren? Har ni många kamrater och aktiviteter? Vad betyder relationen med kamrater för er? Upplevde ni några problem med kamrater under tonåren/gymnasietiden? Har det uppstått några problem med kamraterna efter gymnasietiden?

VÄRDERINGAR

Vad värdesätter ni i livet? Tycker ni att er syn på livet har förändrats? Vad tror ni att ni kommer att värdesätta längre fram? Vad skulle ni vilja föra vidare till nästa generation? Ser ni på framtiden med trygghet? Skiljer sig er syn på livet från era föräldrars?

AVSLUTNINGSPRÅGA

Vad skulle ni vilja ha vetat om vuxenlivet som tonåring?

INFÖR AVSLUTNINGEN:

Här sammanfattas varje deltagares totala synpunkter till en helhet, därefter delges varje deltagare denna och tillfrågas om han/hon vill tillägga eller rätta något. Observatörens uppgift i främsta hand.

AVSLUTNING: Vi delger deltagarna i undersökningen att vårt syfte med denna är att ta reda på hur förändringen från tonår till vuxen upplevs. Deltagarna tillfrågas om de tycker vi fått med allt, eller om det är något vi missat.

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 89 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se